

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ імені В. І. ВЕРНАДСЬКОГО

ФІЛІПШОВА Наталя Павлівна

УДК 614.23:316.77:002.1(477)(043.3)

**ДОКУМЕНТНО-ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ МЕДИЧНОЇ ГАЛУЗІ
УКРАЇНИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ ТА ПРИКЛАДНИЙ АСПЕКТИ**

27.00.02 – документознавство, архівознавство
27 – соціальні комунікації

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук
із соціальних комунікацій

Київ – 2019

Дисертацією є кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Робота виконана в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського, Національна академія наук України.

Науковий керівник: доктор історичних наук, професор
Ковальчук Галина Іванівна,
Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського,
директор Інституту книгознавства

Офіційні опоненти: доктор історичних наук, професор
Бездрабко Валентина Василівна,
Київський національний університет
культури і мистецтв,
завідувач кафедри документознавства
та інформаційно-аналітичної діяльності

кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент
Добровольська Вікторія Василівна,
Національна академія керівних кадрів
культури і мистецтв,
доцент кафедри культурології та інформаційних
комунікацій

Захист відбудеться 26 вересня 2019 р. о 15.00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.165.01 із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора (кандидата) наук у Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського за адресою: 03039, Київ, Голосіївський просп., 3.

З дисертацією можна ознайомитися в читальному залі бібліотекознавчої літератури Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського за адресою: 03039, м. Київ, Голосіївський просп., 3.

Автореферат розіслано 22 серпня 2019 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат наук із соціальних комунікацій

Л. А. Литвинова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Кожна сфера людської діяльності, у тому числі й медицина, супроводжується відповідними системами інформаційно-аналітичного забезпечення, що передбачають урахування особливостей галузевих документно-інформаційних ресурсів.

Для медичної галузі ці особливості зумовлені специфікою медичної інформації, що полягає у властивостях клінічних даних, які документуються в процесі надання медичної допомоги. Саме наявність клінічних даних поруч із комплексністю їх подання є тими специфічними ознаками, що вирізняють медичні документи з-поміж інших систем галузевої документації. Ці ознаки мають безпосередній вплив на якість медичної інформації і складність її інтерпретації, що значною мірою залежить від фахівця, який оперує відповідними даними. В умовах інформаційного суспільства та стрімкого розвитку інформаційних технологій відбувається усвідомлення необхідності розробки основних концептуальних засад обміну медичною інформацією, принципів її захисту та використання для більш ефективного управління сферою охорони здоров'я України за допомогою організації розвинутої та ефективної системи документно-інформаційних ресурсів медичної галузі з її подальшою інтеграцією до світового інформаційного простору.

Крім нормативних документів, стандартів та іншої документації медичної галузі важливе значення, хоча, зрозуміло, не першочергове, мають і джерела біографічної інформації, які репрезентують відомості про життєвий і творчий шлях представників вітчизняної медицини, розкриваючи їх професійну унікальність. Останнє зумовлене важливістю знання про людський потенціал української медичної галузі, дослідження якого сприяє подальшому розвитку медицини з огляду на те, що саме особа є носієм ідей, теорій та практики.

Питання комплексного дослідження документно-інформаційних ресурсів медичної галузі України у контексті становлення та розвитку галузевого документознавства як одного з найбільш суспільно значущих напрямів наукових розвідок в межах науки про документ досі не було об'єктом окремого дослідження, залишаючись поза увагою наукової спільноти. З огляду на відсутність узагальнюючих документознавчих досліджень з проблематики теоретичних питань галузевого документознавства, що вивчає документи медичної сфери, перспективним завданням вбачається дослідження закономірностей формування та функціонування документно-інформаційних ресурсів медичної галузі України в умовах впровадження інформаційних технологій. Відповідно, виникає об'єктивна необхідність проведення комплексного документознавчого аналізу, спрямованого на вивчення медичних документно-інформаційних ресурсів як джерел галузевої інформації і складової професійного комунікаційного середовища з позицій науки про документ.

Отже, актуальність теми дослідження зумовлена її спрямованістю на визначення прикладного аспекту формування та функціонування документно-інформаційних ресурсів медичної науки і сфери охорони здоров'я України в умовах впровадження інформаційних технологій, а також на теоретичне

осмислення цих процесів у єдності характеристик окремих компонентів документно-інформаційних ресурсів медичної галузі, зокрема визначення їх взаємозв'язку та взаємозалежності.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження пов'язане з виконанням наукових тем Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (НБУВ): «Біографіка, біобібліографія та біографістика в сучасному науково-комунікаційному просторі України» (2016–2018 рр., 0116U003165) та «Розвиток інтелектуальних бібліотечних технологій організації наукових електронних ресурсів» (2017–2019 рр., 0116U007921).

Мета дослідження – здійснити комплексний аналіз документно-інформаційних ресурсів медичної галузі України, зокрема процесів їх формування та функціонування в умовах інформатизації.

Завдання дослідження:

- встановити стан розробки теми та джерельної бази дослідження документно-інформаційних ресурсів медичної галузі України; визначити сутність і складові поняття «документно-інформаційні ресурси медичної галузі»;
- охарактеризувати структуру медичної документації України як складової системи галузевих документно-інформаційних ресурсів та здійснити її класифікаційний аналіз;
- визначити нормативно-правові засади використання сучасних інформаційних технологій у системі документно-інформаційних ресурсів медичної галузі, охарактеризувати сучасний стан її інформатизації;
- встановити місце наукової бібліографічної інформації у системі медичних інформаційних ресурсів України та розкрити роль консолідованої біобібліографічної інформації у інформаційному забезпеченні медичної галузі;
- окреслити основні напрями стратегії розвитку документно-інформаційних ресурсів медичної галузі України.

Об'єкт дослідження – документно-інформаційні ресурси медичної галузі.

Предмет дослідження – теоретичний і прикладний аспекти функціонування медичної документації і наукових джерел інформації як складових документно-інформаційних ресурсів медичної галузі України.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань на різних етапах дослідження було використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів. Зокрема, визначенню структури системи документно-інформаційних ресурсів сфери охорони здоров'я України сприяло застосування методу наукового аналізу. Визначення взаємозв'язку і взаємозалежності між окремими компонентами системи документно-інформаційних ресурсів медичної галузі було здійснено за допомогою методу синтезу. При дослідженні окремих складових системи галузевих документно-інформаційних ресурсів було використано метод індукції. У свою чергу, метод дедукції забезпечив процес формулювання логічних висновків за результатами комплексного вивчення об'єкта дослідження. Завдяки застосуванню термінологічного методу стало можливим уточнення поняттєвого апарату дослідження, у тому числі визначення сутності та складових поняття «документно-інформаційні ресурси медичної галузі». Вагоме значення при розробці проекту

класифікаційної схеми системи медичної документації в Україні відіграло використання класифікаційного методу.

За допомогою методу порівняння було здійснено багатоаспектну характеристику персональних бібліографічних посібників діячів медичної галузі. Методи описання та вимірювання забезпечили фіксацію якісних і кількісних характеристик змістовних і зовнішніх ознак біобібліографічних посібників. Визначення тематики документів, авторської та організаційної належності, часу видання документів, географічної належності, місця видання персональних бібліографічних покажчиків уможливило застосування бібліографічного методу. За допомогою наукометричного методу було охарактеризовано структуру масиву біобібліографічних покажчиків і сформульовано тенденції розвитку досліджень з визначеної проблематики та галузі в цілому: інтенсивність розвитку, актуальність окремих напрямів і проблем, внесок окремих фахівців у розвиток медицини.

Серед принципів методології пізнання, на яких ґрунтується дисертаційне дослідження, визначено принципи єдності теорії і практики, визначеності, конкретності, підпорядкованості, розвитку та об'єктивності.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що у дисертаційній роботі *вперше*:

- систематизовано відомості про стан наукової розробленості тематики документно-інформаційних ресурсів медичної галузі України;
- запропоновано документознавчий підхід до визначення складових системи документно-інформаційних ресурсів медичної галузі; узагальнено знання про функціонування медичної документації і наукової інформації як складових документно-інформаційних ресурсів медичної галузі;
- за результатами аналізу основних підходів до класифікування документів розроблено схему класифікації документів медичної галузі України;
- узагальнено сучасний вітчизняний досвід інформатизації системи документно-інформаційних ресурсів медичної галузі;
- визначено місце наукової бібліографічної інформації у системі інформаційних ресурсів медичної галузі та роль консолідованої біобібліографічної інформації у інформаційному забезпеченні медичної науки і сфери охорони здоров'я на прикладі бібліографічної бази даних «Джерела української біографістики» (БД «Джерела») фундаментального електронного інформаційного ресурсу «Український національний біографічний архів» (УНБА);
- сформульовано практичні рекомендації для формування стратегії розвитку системи документно-інформаційних ресурсів медичної галузі України, в основу яких покладено пропозиції щодо подальшого наповнення БД «Джерела» записами окремих документальних джерел біографічної інформації про діячів вітчизняної медицини, що сприятиме долученню останньої до наукового інформаційно-комунікаційного середовища.

Уточнено:

- поняттєвий апарат документознавства, що визначає тлумачення базових термінів дослідження документно-інформаційних ресурсів України з позицій інформаційної концепції науки про документ та запропоновано визначення поняття «документно-інформаційні ресурси медичної галузі».

Дістало подальший розвиток:

– науково-методичне забезпечення формування та функціонування документно-інформаційних ресурсів сфери охорони здоров'я України та медичної науки в умовах впровадження інформаційних технологій.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості застосування теоретичних положень дослідження процесів формування та функціонування медичної документації у діяльності установ сфери охорони здоров'я України, у наукових дослідженнях з галузевого документознавства, в системі підвищення кваліфікації фахівців інформаційної, бібліотечної і архівної справи. Результати дисертаційного дослідження також стануть корисними при підготовці навчально-методичних програм і посібників, орієнтованих на студентів закладів вищої освіти за спеціалізацією «Документознавство та інформаційна діяльність». Окремі положення дослідження мають важливе значення для здійснення інформаційного забезпечення медичної галузі науковою інформацією. Зокрема, запропоновані практичні рекомендації щодо подальшого формування БД «Джерела» УНБА доцільно використовувати в роботі відділу формування біобібліографічних інформаційних ресурсів Інституту біографічних досліджень НБУВ з метою вдосконалення та підвищення ефективності окремих напрямів його діяльності.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження виконане самостійно, викладені наукові результати, висновки та рекомендації належать здобувачу.

Апробація результатів дослідження. Основні положення, висновки та рекомендації дисертації було викладено в опублікованих наукових працях та обговорено під час тринадцяти наукових конференцій, зокрема «Інформаційні технології і системи в документознавчій сфері» (Донецьк, 02–04 квітня 2014 р.), «Актуальні питання документознавства та інформаційної діяльності: теорії та інновації» (Одеса, 19–20 березня 2015 р.), «Документознавство та інформаційна діяльність: історія, сучасність, перспективи» (Київ, 23–24 квітня 2015 р.), «Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології ХХІ століття» (Одеса, 10–12 вересня 2015 р.), «Актуальні питання документознавства та інформаційної діяльності: теорії та інновації» (Одеса, 24–25 березня 2016 р.), «Інформаційна діяльність, документознавство, бібліотекознавство: історія, сучасність, перспективи» (Київ, 27 квітня 2016 р.), «Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології ХХІ століття» (Одеса, 8–9 вересня 2016 р.), «Інформаційна діяльність, документознавство, бібліотекознавство: історія, сучасність, перспективи» (Київ, 25–26 квітня 2017 р.), «Інформація, комунікація, суспільство – 2017 (ICS–2017)» (Славське, 18–20 травня 2017 р.), «Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології ХХІ століття» (Одеса, 14–15 вересня 2017 р.), «Інформація, комунікація, суспільство – 2018 (ICS–2018)» (Чинадієво, 16–19 травня 2018 р.), «Інформаційна діяльність, документознавство, бібліотекознавство: історія, сучасність, перспективи» (Київ, 30–31 травня 2018 р.), «Бібліотека. Наука. Комунікація: 100-річчя Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» (Київ, 6–8 листопада 2018 р.).

Публікації. Основні результати дослідження викладено в 19 одноосібних наукових публікаціях, з яких 5 наукових статей у провідних фахових виданнях України, 1 стаття у зарубіжному науковому фаховому періодичному виданні (Польща), 13 матеріалів конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з анотації (українською та англійською мовами), списку публікацій, вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, додатків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації – 315 сторінок (основна частина – 204 сторінки (9 авт. арк.), у тому числі 9 рисунків і 10 таблиць; додатки – 58 сторінок, до яких включено список публікацій за темою дисертації і відомості про апробацію результатів дослідження). Список використаних джерел включає 315 найменувань на 36 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформульовано його мету та завдання, визначено об'єкт і предмет, методичну основу дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, зв'язок роботи з науковими програмами, темами та планами, окреслено особистий внесок здобувача, подано відомості про апробацію результатів дослідження та публікації автора.

У **першому розділі «Теоретико-методологічні засади дослідження документно-інформаційних ресурсів медичної галузі»**, який складається з трьох підрозділів, висвітлено стан наукової розробки проблеми, проаналізовано джерельну базу, обґрунтовано вибір методологічної основи дослідження та визначено поняттєвий апарат предметної галузі.

Аналіз наукових знань стосовно становлення та розвитку документно-інформаційних ресурсів дозволив визначити базові засади вивчення процесів формування та функціонування системи документації сфери охорони здоров'я та джерел наукової медичної інформації. Теоретичне підґрунтя дослідження складають наукові праці провідних вітчизняних дослідників: Н. О. Артамонової, В. В. Бездрабко, В. М. Горового, В. В. Добровольської, О. М. Збанацької, В. О. Ільганаєвої, Г. І. Ковальчук, Л. Є. Корнілової, С. Г. Кулешова, Т. В. Кулієвої, Н. М. Кушнарєнко, К. В. Лобузїної, С. М. Ляшко, Р. І. Павленко, Г. В. Папакїна, В. І. Попика, М. С. Слободяника, Л. Я. Фїліпової, Г. М. Швецової-Водки, О. В. Шевченко, О. М. Яценка та ін. Втім, існуючі на сьогодні наукові розробки з проблематики дослідження репрезентують результати різноаспектного аналізу вітчизняних документно-інформаційних ресурсів, засвідчуючи відсутність комплексних досліджень, присвячених медичній складовій інформаційного простору України.

Відзначено, що дискусійний характер трактування базових дефініцій поняттєвого апарату, що складають основу дисертаційного дослідження, актуалїзує завдання розробки комплексної терміносистеми, яка сприятиме визначенню сутності, міждисциплїнарного характеру та місця медичної документації у системі інформаційних ресурсів України.

Встановлено, що до складу джерельної бази дослідження вітчизняної системи документно-інформаційних ресурсів медичної галузі входять нормативно-правові акти України, стандарти, переліки, збірники уніфікованих форм документів, методичні рекомендації, довідково-енциклопедичні видання, бібліографічні та біобібліографічні покажчики, фахові періодичні та продовжувані видання, дисертації і автореферати дисертацій, матеріали науково-практичних конференцій і семінарів, наукові праці провідних вчених, бази даних та інформаційних ресурсів мережі Інтернет за проблематикою дослідження.

Результати історіографічного огляду та аналізу джерельної бази дослідження засвідчили необхідність подальшого вивчення проблеми вдосконалення організації системи управління документацією медичної галузі в умовах формування інформаційного суспільства в Україні.

У **другому розділі «Медична документація України як складова галузевих інформаційних ресурсів»**, який складається з трьох підрозділів, з позицій документознавчого підходу розглянуто структуру медичної документації України та узагальнено особливості класифікації і типології документів медичної галузі, використання засобів інформатизації системи документно-інформаційних ресурсів сфери охорони здоров'я України.

Висвітлено об'єктивні передумови формування галузевого документознавства, серед яких визначено суттєві особливості галузевих потоків і масивів документів і структуру та зміст інформаційних потреб галузі. Обґрунтовано виокремлення в межах комплексної науки про документ галузевого документознавства як її складової, в основу якої покладено специфіку системи медичної документації. Окрім того, аргументовано вивчення системи медичної документації як основного змістовного елемента відповідних галузевих інформаційних ресурсів. Принциповим визначено положення про особливу роль проблематики медичних галузевих електронних документів у соціальній інфраструктурі України.

Подано характеристику структури медичної документації, до складу якої відповідно до положення про Міністерство охорони здоров'я (МОЗ) України та його наказів відносяться такі основні форми документів, як бланк листка тимчасової непрацездатності, медичні висновки, довідки про медичне обстеження, книги реєстрації, реєстраційні картки, спеціальні бланки рецептів тощо.

Репрезентовано результати розроблення схеми класифікації системи медичної документації, що обумовлено виокремленням в якості однієї з ключових теоретичних проблем галузевого документознавства класифікаційного аналізу документів певної галузі. За основу було обрано фасетно-блочну структуру побудови класифікації медичних документів, яка передбачає їх багатоаспектний аналіз за специфічними, а не загальними для всіх документів ознаками. Серед ключових ознак було виокремлено такі: за рівнем (територіальною належністю); за суб'єктом документування; за класами документації (відповідно до Державного класифікатора управлінської документації); за назвою виду документа; за сферою нормативного регулювання; за видом медичної допомоги. Запропонована схема класифікації покликана виконувати роль інструмента забезпечення галузевою інформацією та дозволить спростити і підвищити ефективність організації інформаційно-аналітичної діяльності у закладах сфери охорони здоров'я.

Охарактеризовано сучасний стан інформатизації галузі охорони здоров'я України, визначено нормативно-правову базу реалізації відповідних заходів і роль електронних інформаційних ресурсів вітчизняної системи охорони здоров'я у формуванні галузевої інформаційної інфраструктури. Проаналізовано основні положення «Концепції інформатизації сфери охорони здоров'я України на 2013–2018 роки» (ухвалено Протоколом п'ятого засідання Координаційної ради МОЗ України з питань інформатизації сфери охорони здоров'я від 13.03.2013) та «Порядку створення та обліку електронних ресурсів Міністерства охорони здоров'я України та підприємств, установ і організацій, що належать до сфери його управління» (проект наказу МОЗ України, запропонований до публічного громадського обговорення 04.02.2013).

Серед найвагоміших підсумків реалізації заходів, передбачених Концепцією та Порядком, визначено впровадження на підприємствах, в установах і організаціях, що належать до сфери управління МОЗ України, системи електронного документообігу на основі програмного забезпечення АСКОД і створення та впровадження електронної системи охорони здоров'я eHealth.

Функціональні можливості системи АСКОД передбачають автоматизацію процесів організації, створення та обліку, реєстрації та опрацювання документів, прийняття рішень і формування резолюцій, забезпечуючи при цьому контроль виконавчої дисципліни, скорочення термінів проходження документів та підвищення ефективності роботи персоналу. Поміж іншого, АСКОД за допомогою Інтернет-браузерів забезпечує сучасний тип доступу до функціоналу АСКОД-платформи. У свою чергу, електронна система охорони здоров'я eHealth, яка почала своє функціонування в тестовому режимі з вересня 2017 року, допомагає пацієнтам отримувати, а лікарям – надавати якісні медичні послуги, дозволяючи при цьому контролювати ефективність витрат виділених на охорону здоров'я державних коштів.

Встановлено, що серед сучасних інформаційно-комунікаційних ресурсів сфери охорони здоров'я України значну роль відіграють офіційні веб-сайти МОЗ України та підприємств, установ і організацій, що належать до сфери його управління. Якісний та інформативний контент веб-сайтів доповнюється сучасним дизайном та зручним функціоналом, що дозволяють зарахувати їх до числа надійних джерел інформації для медичних працівників і громадян.

У третьому розділі **«Наукові джерела інформації у системі документно-інформаційних ресурсів медичної галузі України»**, який складається з трьох підрозділів, визначено місце наукової бібліографічної інформації у системі інформаційних ресурсів України, досліджено роль консолідованої бібліографічної інформації у інформаційному забезпеченні медичної галузі та розроблено практичні рекомендації для формування стратегії розвитку системи документно-інформаційних ресурсів медичної галузі України.

З'ясовано, що документно-інформаційні ресурси медичної галузі являють собою багатогранну систему, яка складається як з документів сфери охорони здоров'я, так і джерел наукової медичної інформації, зокрема бібліографічних відомостей. Їх долучення до джерельної бази дослідження було здійснено за ознакою відповідності зазначеній соціально-професійній групі суспільства. Це

обумовлює міждисциплінарний характер проблематики дисертаційного дослідження: наукові підходи документознавства в роботі свідомо доповнюються здобутками та методами біографістики та біобібліографії, що засвідчує наукову новизну одержаних результатів, пропонуючи новий погляд на структуру документознавчих досліджень, у основу якого покладено залучення широкого кола джерел галузевої інформації.

Розкрито особливе значення джерел біографічних відомостей, що репрезентують дані про життєвий і творчий шлях представників вітчизняної медицини, розкриваючи їх професійну унікальність. Останнє зумовлене важливістю для вивчення документно-інформаційних ресурсів знання про людський потенціал української медичної галузі, як практичного її сегменту, так і наукового, узагальнення якого сприяє подальшому розвитку медицини з огляду на те, що саме особа є носієм ідей, теорій і концепцій у науці.

Виокремлення в якості однієї з суттєвих складових джерельної бази дисертаційної роботи документів, у яких висвітлюється особистий внесок окремих представників вітчизняної сфери охорони здоров'я у розвиток медицини, сприяли формуванню комплексного уявлення про документно-інформаційні ресурси медичної галузі, забезпечуючи послідовність викладення матеріалу дослідження.

Обґрунтовано дослідження наукової бібліографічної інформації у системі інформаційних ресурсів сфери охорони здоров'я України на прикладі персональних бібліографічних показників як найбільшої групи бібліографічних видань в межах вивчення інформаційно-комунікаційного середовища медичної науки. Розкрито роль Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та Національної наукової медичної бібліотеки України у формуванні галузевих інформаційних ресурсів.

Визначено інформаційний потенціал порталу «Наука України: доступ до знань», комплексного проекту НБУВ, у контексті формування консолідованої біобібліографічної інформації та інформаційного забезпечення окремих сфер людської діяльності, у тому числі й медичної галузі.

Охарактеризовано бібліографічну базу даних «Джерела української біографістики» фундаментального електронного інформаційного ресурсу «УНБА». За допомогою розгалуженого пошукового інструментарію БД «Джерела» здійснено порівняльно-статистичний аналіз репрезентованих у базі даних медичних галузевих біобібліографічних посібників. Визначено місце бібліографічних показників діячів вітчизняної медицини, представлених у БД «Джерела», в репертуарі української біобібліографії та їх інформаційний потенціал у складі системи документно-інформаційних ресурсів України як джерел акумульованих біографічних і бібліографічних відомостей про представників вітчизняної медицини.

В основу комплексного підходу до вивчення характеристик видань було покладено загальну структуру документа у вигляді єдності його інформаційної і матеріальної складових. Досліджено розвиток медичної біобібліографії у розрізі поділу на два хронологічні періоди: 1885–1989 рр. та 1990–2013 рр. Нижня і верхня хронологічні межі відповідають датам видання найбільш раннього та найсучаснішого з медичних галузевих біобібліографічних показників, відомості про які долучено до БД «Джерела». Умовний поділ загальної хронології у межах

1989–1990 рр. визначений початком нового етапу історичного розвитку України як самостійної держави, що мало цілком закономірний вплив на загальний розвиток соціогуманітарних наук у руслі утвердження сучасного розуміння історії країни та сприяло активізації досліджень, присвячених розкриттю потенціалу діячів національного руху та культури.

На результатах аналізу наукових публікацій з проблематики дослідження та значного масиву виданих в Україні за період 1885–2013 років медичних персональних бібліографічних покажчиків, що представлені у БД «Джерела» УНБА, ґрунтується запропонований автором проект практичних рекомендацій, в основу яких покладено пропозиції щодо подальшого наповнення бази даних шляхом внесення до неї записів окремих документальних джерел біографічної інформації про діячів вітчизняної медицини, що зокрема висвітлюють досягнення не лише знаних представників медичної наукової думки, а й малодосліджених постатей медицини; охоплюють різноманітні географічні зрізи в територіальних межах, які у різні хронологічні періоди були безпосередньо пов'язані з історією України, та опубліковані іноземними мовами, що сприятиме долученню відповідних документів до наукового інформаційно-комунікаційного середовища.

Передбачається, що реалізація запропонованих практичних рекомендацій щодо подальшого формування БД «Джерела» сприятиме покращенню ефективності роботи по наповненню бази даних записами про джерела біографічних та біобібліографічних відомостей; дозволить регламентувати процес створення та редагування записів БД; визначить коло біобібліографічних видань, які можуть бути долучені до бази даних; підвищить ефективність опрацювання потенційних джерел наукових досліджень, присвячених історії медичної наукової думки на теренах України, забезпечивши таким чином розвиток системи документно-інформаційних ресурсів медичної галузі України.

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження досягнуто мету, вирішено поставлені завдання, що дало підстави для основних наукових висновків.

1. Теоретичним підґрунтям для розкриття сутності та складових системи документно-інформаційних ресурсів медичної галузі та визначення її місця в структурі науки про документ було визначено фундаментальні праці провідних вітчизняних вчених. Проте дослідження науковців не передбачали комплексного вивчення комунікаційного середовища медичної сфери як складної системи, що покликана забезпечити обмін галузевою інформацією на державному, регіональному та місцевому рівнях. Власне документаційна діяльність медичних установ також залишалась поза увагою дослідників.

За результатами вивчення джерельної бази дослідження документно-інформаційних ресурсів медичної галузі України було встановлено, що до її складу входять нормативно-правові акти України, стандарти, переліки, збірники уніфікованих форм документів, методичні рекомендації, довідково-енциклопедичні видання, бібліографічні та біобібліографічні покажчики, фахові періодичні та продовжувані видання, дисертації і автореферати дисертацій, матеріали науково-

практичних конференцій і семінарів, наукові праці провідних вчених, бази даних та інформаційні ресурси мережі Інтернет за проблематикою дослідження.

Визначено сутність і складові поняття «документно-інформаційні ресурси медичної галузі» та запропоновано його трактування як сукупності медичних документів, що призначені для інформаційного забезпечення організації охорони здоров'я та медичної науки і є складовою відповідної документно-інформаційної інфраструктури, забезпечуючи функціонування та сталий розвиток медицини.

2. Подано характеристику структури медичної документації, регламентація якої здійснюється МОЗ України як головним відомчим органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері охорони здоров'я. Положенням про МОЗ України та його наказами визначено та затверджено такі основні форми медичної документації, що є невід'ємною складовою системи галузевих документно-інформаційних ресурсів вітчизняної медицини: бланки листка тимчасової непрацездатності; медичних висновків; актів; первинної облікової документації; довідок про медичне обстеження; книг реєстрації; реєстраційних карток; медичної документації, яка засвідчує випадки народження і смерті; звітності; спеціальних бланків рецептів; реєстраційного посвідчення на лікарський засіб; форми ведення державних реєстрів тощо.

На основі визначення специфіки складових документів системи медичної документації обґрунтовано виокремлення в межах галузевого напряму досліджень комплексної науки про документ галузевого документознавства, що вивчає документацію сфери охорони здоров'я. Керуючись положеннями інформаційної концепції науки про документ, визначено об'єктивні передумови формування галузевого документознавства, що вивчає медичну документацію, його об'єкт, предмет, структуру, функції і коло перспективних документологічних досліджень, серед яких особливе місце відводиться проблематиці медичних галузевих електронних документів у документно-інформаційній інфраструктурі України.

Розроблено схему класифікації документів сфери охорони здоров'я України, в основу якої було покладено результати класифікаційного аналізу системи медичної документації. Класифікаційна схема має на меті забезпечення обліку та впорядкування документів, що входять до складу галузевої системи документації. Побудована за фасетно-блочним принципом класифікація медичних документів передбачає їх багатоаспектний аналіз за специфічними, а не загальними для всіх документів ознаками. Серед ключових ознак було виокремлено наступні: за рівнем (територіальною належністю); за суб'єктом документування; за класами документації (відповідно до Державного класифікатора управлінської документації); за назвою виду документа; за сферою нормативного регулювання; за видом медичної допомоги.

3. Охарактеризовано сучасний стан інформатизації медичної галузі України, нормативно-правову базу реалізації відповідних заходів і роль електронних інформаційних ресурсів вітчизняної системи охорони здоров'я, яку вони відіграють у формуванні галузевої інформаційної інфраструктури. Встановлено, що формування та використання медичних інформаційних ресурсів і функціонування єдиного інформаційного середовища галузі регламентовано основними

положеннями «Концепції інформатизації сфери охорони здоров'я України на 2013–2018 роки» та «Порядком створення та обліку електронних ресурсів Міністерства охорони здоров'я України та підприємств, установ і організацій, що належать до сфери його управління».

Найголовнішими досягненнями інформатизації галузі станом на середину 2018 року визначено впровадження в закладах сфери охорони здоров'я України системи електронного документообігу АСКОД і створення та забезпечення функціонування електронної системи охорони здоров'я eHealth. Окрім того, важливими джерелами медичної галузевої інформації також було визнано офіційні веб-сайти МОЗ України та підприємств, установ і організацій, що належать до сфери його управління.

4. Визначено, що системне вивчення документно-інформаційної інфраструктури сфери охорони здоров'я та медицини передбачає характеристику наукових джерел інформації і дозволяє виокремити в якості її складової галузеві біобібліографічні показники, провідну роль у формуванні яких відіграють Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського як науково-методичний центр з організації бібліографічної продукції для бібліотек і установ системи Національної академії наук України та Національна наукова медична бібліотека України.

Виявлено, що важливою частиною джерел біобібліографічних відомостей є консолідовані інформаційні ресурси, у тому числі матеріали порталу «Наука України: доступ до знань». З'ясовано, що в межах його інформаційного блоку «Науковці України» представлено відомості про понад 16,5 тис. діячів медичної науки, в основу яких покладено інтегровану через персональний пошуковий профіль інформацію з електронного каталогу НБУВ, електронної бібліотеки «Наукової періодики України» та загальнонаціональної реферативної бази даних «Україніка наукова».

За допомогою БД «Джерела української біографістики» фундаментального електронного інформаційного ресурсу «УНБА» було здійснено порівняльно-статистичний аналіз 197 медичних галузевих біобібліографічних посібників, представлених у базі даних. Результати аналізу дозволили визначити пріоритетні напрями розвитку документно-інформаційної інфраструктури медичної галузі в Україні на основі розкриття тенденцій галузевої біобібліографічної діяльності.

Встановлено, що відповідно до загальних тенденцій у видавничій справі, починаючи з кінця ХХ століття у репертуарі української біобібліографії, поряд із систематичним зростанням кількості персональних бібліографічних досліджень, присвячених життю та діяльності окремих представників медичної галузі, спостерігається також підвищення рівня їх ґрунтовності, що, у свою чергу, знаходить втілення у змістовності отриманих фахівцями бібліографічної справи результатів своєї роботи. Аналіз характеристик документів засвідчив їх беззаперечний інформаційний потенціал як джерел майбутніх наукових досліджень.

5. Запропоновано практичні рекомендації для розробки стратегії розвитку системи документно-інформаційних ресурсів медичної галузі України за рахунок відображення у її складі відомостей про окремі документальні джерела

біографічної інформації про діячів вітчизняної медицини, що зокрема висвітлюють досягнення не лише знаних представників медичної наукової думки, а й малодосліджених постатей медицини; охоплюють різноманітні географічні зрізи в територіальних межах, які у різні хронологічні періоди були безпосередньо пов'язані з історією України, та опубліковані іноземними мовами, що сприятиме долученню відповідних документів до наукового інформаційно-комунікаційного середовища.

Дослідження системи документно-інформаційних ресурсів медичної галузі України з позицій галузевого документознавства, що вирізняється в загальній структурі науки про документ, дозволило виокремити в якості її структурних елементів медичну документацію та наукові джерела галузевої інформації. З огляду на те, що серед наук соціально-комунікаційного циклу саме документознавство комплексно вивчає характеристики документів, у тому числі за змістовною ознакою, процеси формування та функціонування систем документації, застосування в дисертаційному дослідженні документознавчих підходів дозволило представити результати аналізу документів сфери охорони здоров'я та медичної науки у складі системи документно-інформаційних ресурсів вітчизняної медичної галузі, у основу якого покладено залучення широкого кола джерел галузевої інформації. Поруч з тим, доповнення наукових підходів документознавства здобутками та методами біографістики та біобібліографії уможливило отримання нового наукового знання та засвідчило міждисциплінарний характер проблематики дисертаційної роботи.

Проведене дослідження дозволило надати узагальнену характеристику системи документно-інформаційних ресурсів медичної галузі України. Серед перспективних напрямів подальших досліджень у межах окресленої проблематики вважаємо розроблення галузевого переліку типових документів, що створюються під час діяльності МОЗ України та підприємств, установ і організацій, що належать до сфери його управління, із зазначенням строків зберігання документів; вивчення зарубіжного досвіду організації функціонування систем медичної документації; інформаційне моделювання репозитарію джерел наукової медичної інформації, що має важливе наукове і соціально-культурне значення, створюючи цілісну картину відповідного сегменту системи вітчизняних документно-інформаційних ресурсів та забезпечуючи їх інтеграцію до світового інформаційного простору.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

Статті, опубліковані у наукових фахових виданнях України:

1. Філіппова Н. П. Концепція інформатизації сфери охорони здоров'я України на 2013–2018 роки у контексті вдосконалення організації медичної документації / Н. П. Філіппова // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2014. – № 3. – С. 57–62.

2. Філіппова Н. П. Значення персональних бібліографічних показників діячів медичної галузі у висвітленні досягнень вітчизняної медицини / Н. П. Філіппова //

документознавства та інформаційної діяльності: теорії та інновації : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих науковців, Одеса, 24–25 березня 2016 р. – Одеса, 2016. – С. 470–475.

12. Філіппова Н. П. Веб-сайт Департаменту охорони здоров'я виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) як джерело інформації / Н. П. Філіппова // Інформаційна діяльність, документознавство, бібліотекознавство: історія, сучасність, перспективи : матеріали II науково-практичної конференції аспірантів та студентів, Київ, 27 квітня 2016 року. – Київ, 2016. – С. 17–21.

13. Філіппова Н. П. Біобібліографічні показники діячів медичної галузі 1885–1989 років у структурі бази даних «Джерела української біографістики» «Українського національного біографічного архіву» / Н. Філіппова // Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології XXI століття : матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції, Одеса, 8–9 вересня 2016 року. – Одеса, 2016. – С. 140–143.

14. Філіппова Н. П. Проект класифікації документів медичної галузі України / Н. П. Філіппова // Інформаційна діяльність, документознавство, бібліотекознавство: історія, сучасність, перспективи : матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції, Київ, 25–26 квітня 2017 р. – Київ, 2017. – С. 89–91.

15. Філіппова Н. П. До питання класифікації медичних документів / Н. П. Філіппова // Інформація, комунікація, суспільство – 2017 (ICS–2017) : матеріали VI Міжнародної наукової конференції, Славське, 18–20 травня 2017 р. – Львів, 2017. – С. 228–229.

16. Філіппова Н. П. Пошукові можливості бази даних «Джерела біографічної інформації» «Українського національного біографічного архіву» / Н. П. Філіппова // Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології XXI століття : матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції, Одеса, 14–15 вересня 2017 р. – Одеса, 2017. – С. 104–108.

17. Філіппова Н. П. Роль Національної наукової медичної бібліотеки України у формуванні медичних галузевих інформаційних ресурсів / Н. П. Філіппова // Інформація, комунікація, суспільство – 2018 (ICS–2018) : матеріали VII Міжнародної наукової конференції, Чинадієво, 16–19 травня 2018 р. – Львів, 2018. – С. 107–108.

18. Філіппова Н. П. До питання визначення об'єкта, предмета, функцій та структури медичного документознавства / Н. П. Філіппова // Інформаційна діяльність, документознавство, бібліотекознавство: історія, сучасність, перспективи : матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених, Київ, 30–31 травня 2018 р. – Київ, 2018. – С. 105–107.

19. Філіппова Н. П. До питання розробки практичних рекомендацій щодо подальшого наповнення бази даних «Джерела української біографістики» / Н. П. Філіппова // Бібліотека. Наука. Комунікація: 100-річчя Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського : матеріали Міжнародної наукової конференції, Київ, 6–8 листопада 2018 р. – Київ, 2018. – С. 518–522.

АНОТАЦІЯ

Філіппова Н. П. **Документно-інформаційні ресурси медичної галузі України: теоретичний та прикладний аспекти.** – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій за спеціальністю 27.00.02 – документознавство, архівознавство. – Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, Київ, 2019.

У дисертації комплексно досліджено й узагальнено теоретичні та прикладні аспекти формування та функціонування документно-інформаційних ресурсів медичної галузі України. Визначено специфіку формування поняттєвого апарату дослідження, уточнено сутність та складові поняття «документно-інформаційні ресурси медичної галузі». Розкрито методологічні засади вивчення проблеми формування та функціонування документно-інформаційних ресурсів сфери охорони здоров'я та медичної науки.

Охарактеризовано структуру медичної документації як складової галузевих інформаційних ресурсів України. На основі визначення специфіки медичних документів обґрунтовано виокремлення в межах галузевого напрямку досліджень комплексної науки про документ галузевого документознавства, що вивчає документацію сфери охорони здоров'я. Розглянуто досвід класифікації і типології документів, розроблено схему класифікації документів сфери охорони здоров'я України. Проаналізовано сучасний стан використання засобів інформатизації вітчизняної системи документно-інформаційних ресурсів медичної галузі.

Визначено місце наукової бібліографічної інформації у системі інформаційних ресурсів України, досліджено роль консолідованої біобібліографічної інформації у інформаційному забезпеченні медицини, сформульовано практичні рекомендації для формування стратегії розвитку системи документно-інформаційних ресурсів медичної галузі України.

***Ключові слова:** документно-інформаційні ресурси, медична галузь, сфера охорони здоров'я України, галузеве документознавство, медична документація, інформатизація медичної галузі, наукова бібліографічна інформація, консолідована біобібліографічна інформація, стратегія розвитку системи документно-інформаційних ресурсів медичної галузі України.*

АННОТАЦИЯ

Филиппова Н. П. **Документно-информационные ресурсы медицинской отрасли Украины: теоретический и прикладной аспекты.** – Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата наук по социальным коммуникациям по специальности 27.00.02 – документоведение, архивоведение. – Национальная библиотека Украины имени В. И. Вернадского, Киев, 2019.

В диссертации комплексно исследованы и обобщены теоретические и прикладные аспекты формирования и функционирования документно-информационных ресурсов медицинской отрасли Украины. Определена специфика формирования понятийного аппарата исследования, уточнены сущность и

составляющие понятия «документно-информационные ресурсы медицинской отрасли». Раскрыты методологические основы изучения проблемы формирования и функционирования документно-информационных ресурсов сферы здравоохранения и медицинской науки.

Охарактеризована структура медицинской документации как составной части отраслевой системы документно-информационных ресурсов Украины. На основе определения специфики медицинских документов обосновано выделение в пределах отраслевого направления исследований комплексной науки про документ отраслевого документоведения, которое изучает документацию сферы здравоохранения. Рассмотрен опыт классификации и типологии документов, разработана схема классификации документов сферы здравоохранения Украины. Проанализировано современное состояние использования средств информатизации в медицинской отрасли Украины.

Определено место научной библиографической информации в системе информационных ресурсов Украины, исследована роль консолидированной биобиблиографической информации в информационном обеспечении медицины, сформулированы практические рекомендации для формирования стратегии развития системы документно-информационных ресурсов медицинской отрасли Украины.

***Ключевые слова:** документно-информационные ресурсы, медицинская отрасль, сфера здравоохранения Украины, отраслевое документоведение, медицинская документация, информатизация медицинской отрасли, научная библиографическая информация, консолидированная биобиблиографическая информация, стратегия развития системы документно-информационных ресурсов медицинской отрасли Украины.*

SUMMARY

Filippova N. P. **Record and information resources of the medical industry of Ukraine: theoretical and applied aspects.** – Qualifying scientific work on the rights of manuscripts.

Thesis for a Candidate's Degree of Social Communications (PhD) in speciality 27.00.02 – Record and Archival Studies. – V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine, Kyiv, 2019.

The theoretical and applied aspects of the formation and functioning of record and information resources of the medical industry of Ukraine in the conditions of informatization are comprehensively researched and generalized in the thesis.

The scientific works and publications, the problems of which are connected with the object of the research, are reviewed. The results of review determined the principles of theoretical understanding of the processes of forming of the record and information resources of medical science and healthcare in Ukraine, as well as the applied aspects of their functioning in the conditions of informatization.

The interpretation of the basic definitions of the conceptual apparatus, that forms the basis of the research, and a complex terminology system is presented. The definition of «the record and information resources of the medical industry» as a combination of

medical industry records, that provide information for organization of the healthcare and medical science, as a part of the branch record and information infrastructure, and allows medicine to function and develop, is proposed. According to the purpose, object and subject of the research the methodological principles of the study of the problem of the formation and functioning of the record and information resources of the medical industry are determined.

The structure of medical information resources is generalized and analyzed. The role of the Ministry of Health of Ukraine in the formation of industrial records is substantiated. The insulation of the Industrial Record Studies, that study the medical records system, is justified. The experience of classification and typing of records is considered. The results of the drafting of medical records system classification scheme by level, subject of documenting, documentation class, the name of the document type, the field of regulatory control and by type of medical care are presented.

The current state of informatization of the healthcare of Ukraine is described. The regulatory and legal framework for implementing the relevant measures and the role of electronic resources of the national healthcare system in the context of the formation of industrial information resources are defined. The implementation of the electronic record management system «ASKOD» and the creation and implementation of the electronic healthcare system «eHealth» at the healthcare facilities, are identified among the most significant outcomes of the informatization of the healthcare of Ukraine.

The research of scientific bibliographic information in the system of information resources of the healthcare of Ukraine is substantiated. The role of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine and the National Scientific Medical Library of Ukraine in the formation of scientific bibliographic information is determined. The place of personal bibliographic indexes as sources of accumulated biographical and bibliographical information about representatives of domestic medicine in the system of industrial information resources is characterized.

The role of consolidated bibliographic information in the information support of medical science and healthcare is determined on the example of the bibliographic database «The Sources of Ukrainian Biography Studies» of the fundamental electronic information resource «The Ukrainian National Biographical Archive». The practical recommendations for the development of the strategy of the system of the record and information resources of the medical industry of Ukraine is developed.

Key words: *record and information resources, medical industry, healthcare of Ukraine, the Industrial Record Studies, medical records, informatization of medical industry, scientific bibliographic information, consolidated biobibliographical information, strategy of the development of the system of the record and information resources of the medical industry of Ukraine.*

Підписано до друку 20.08.2019
Формат 60 x 90 ¹/₁₆. Папір офсетний № 2.

Друк трафаретний.
Ум. друк арк. 0,9 арк.

Тираж 100 прим. Замовлення № 297

Віддруковано в міні-типографії ФОП Марченко В.М.
Дата та номер запису в Єдиному державному реєстрі
юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських
формувань: 16.03.2018, 2 319 000 0000 012145.
02660, м. Київ, вул. Є. Сверстюка, 11Б.
тел.: (044) 223-29-39, E-mail: 2232939@ukr.net,
www.raz.com.ua